

Eğitimin Bireysel ve Toplumsal Yararları

Sevgi Ernas¹

İsa Bahat²

Özet

Ekonomi, bilim ve teknolojide yaşanan gelişmeler eğitim alanını etkilemiş olsa da eğitimin bireysel ve toplumsal faydaları olduğuna ilişkin görüşler değişmemiştir. Eğitimin faydalarını belirlemenin temelinde eğitimin ekonomik işlevinin ve tüketim ve/veya yatırım malı mı olduğuna dair tartışmalar yer almaktadır. Eğitimin temel amacının insan yetiştirme olduğu düşünüldüğünde yetiştirilecek bireyin nitelikleri ekonominin etkisiyle bireyi üretici ve tüketici haline getirecektir. Eğitimin bireysel ve toplumsal faydalarını belirlemek için, eğitimin özel ve sosyal getirileri hesaplanmaktadır. Bu bölümde Türkiye'deki kamu/özel eğitim maliyetleri, faydaları, getirileri ve maliyet fayda oranları verilerek tartışılmıştır.

Giriş

İnsanoğlu bireysel ve toplumsal düzeydeki ekonomik gelişmesini öğretme ve öğrenme yeteneğine borçludur. Eğitim, bireyin hak ettiği yeri bulabilmesi için gereksinim duyduğu bilgi, davranış ve yeteneklerle donatılmasıdır (Âdem, 1993). Eğitim, en genel anlamda bir davranışı değiştirme süreci, bireylere kazandırılacak davranışların önceden belirlendiği ve nasıl kazandırılacağına planlandığı bir süreçtir (Ünal, 1996). Ekonomik açıdan ele alındığında ise eğitim, nitelikli üretimin gerçekleşmesi için üretim girdileri ile verimliliği ve istihdamı artırmaktadır (Törüner ve Lordoğlu, 1991).

Eğitimin bireysel ve toplumsal faydaları, bireylerin başarısından öte eğitim sonunda bireylerin ve dolayısıyla toplumların gelirleri etkilemesi açısından iktisatçıların ilgilendiği bir konu olmuştur. Eğitimin bireysel ve toplumsal faydaları, eğitimin ekonomik işlevi, eğitimin tüketim ve yatırım özelliği tartışmalarından eğitimin yıllara ve eğitim düzeylerine göre özel ve

1 Dr., Ankara University, <https://orcid.org/0000-0003-1213-7285>

2 Dr., Kırşehir Ahi Evran University, <https://orcid.org/0000-0002-5600-2449>

sosyal getirilerinin hesaplanmasını içermektedir. Eğitimin bireye ve topluma parasal ve parasal olmayan getirileri bulunmaktadır. Bu getirileri tespit etmek için özel ve sosyal getirileri değerleri hesaplanmaktadır.

İnsanların bilgi, beceri ve tutumlarında değişiklik yapma istekleri eğitimi bir mal hüviyetinde ele almayı gerektirmektedir. Kişilerin üretim, bilgi ve becerisini artırması toplumun üretimini doğrudan etkilemektedir (Özgül, 1987). Eğitimin kişisel ve milli geliri artırma etkisi, eğitimin ekonomik mal ve ihtiyaç olarak değerlendirilmesine neden olmaktadır. Serin (1979), eğitimi iktisadi mal olmaktan ayıran bazı özellikleri şöyle belirtmektedir; eğitimin hizmet niteliği taşıması, gelirden aynı miktarda para ayıran herkesin eğitim hizmetinden aynı derece etkilenmemesi ve artarak biriken bir nitelik taşımasıdır. Bununla birlikte eğitimin süreklilik taşıması, kademeler arası geçişin birbirini etkilemesi, alt kademede eğitim ihtiyacının yeterince karşılanmaması, üst kademede eğitimin faydasını azaltır ve geciktirir. Emegün vasfının ve niteliğinin eğitim sayesinde artması, işgücünün bilgi ve becerilerinin artmasına ve nihai olarak işgücü piyasasına da olumlu yönde katkı sağlamaktadır (Kibritçioğlu, 1998). Sağladığı yararlarının yanında uzun süre sağladığı olanaklar açısından eğitim, insanların önemli gereksinimleri arasında sayılmaktadır (Kurul, 2012). Başaran'ın (1996) sınıflamasına göre eğitim gereksinimleri şu şekildedir:

- Öz gerçekleştirime yönelik eğitim gereksinimi,
- İletişim yeterliliklerindeki eksiklerinden doğan eğitim gereksinimi,
- İlişki, iş birliği ve birlikte yaşamayla ilgili eğitim gereksinimi,
- Sağlıklı yaşamaya ilişkin eğitim gereksinimi, üretim becerilerini geliştirmeye yönelik eğitim gereksinimi,
- Araştırma, öğrenme ve sorun çözme yeterliliklerini geliştirmeye yönelik eğitim gereksinimi.

Eğitim gereksinimleri, akademik eğitim gereksinimlerinin yanında mesleki gereksinimleri de içermektedir (Kurul, 2012). Eğitim gereksinimleri, bazı bireylerin örgün eğitim veya yaygın eğitim yoluyla, kendini yetiştirme yoluyla veya belirli eğitim kademelerine kadar hizmet almayla karşılanmaktadır (Üstünel, 1988). Eğitim ekonomisi, bireyin ve toplumun kıt kaynakları çeşitli eğitim ve yetiştirme etkinlikleri üretmek ve tüketmek üzere toplumun bireyleri ve grupları arasında dağılımı arasındaki tercihleri inceleyen bilim dalıdır. Eğitimin ekonomik etkisi, eğitimin tüketim ve yatırım olarak ele alan bütün kuramcılar tarafından kabul edilmiştir (Âdem, 1997). Eğitimin ekonomik değerinin ölçülmesi, bireysel ve toplumsal yatırımın getirisinin ve bu amaçla eğitim maliyetinin ve eğitimin getirdiği kazançların

ölçülmesi ile sağlamaktadır (Serin, 1979). Eğitimin ekonomik hedeflerinin başında ülkenin nitelikli insan gücünü ihtiyacını karşılaması ekonomik ve toplumsal kalkınmanın gelecekteki gelişimi ve ekonomik etkinliklerle eğitim arasındaki ilişkinin kurulmasıdır (Âdem, 1997). Eğitim sisteminin içindeki üretim süreci, girdi çıktı analizinin ekonomik bağlamda çözümlenmesi ile sağlanmaktadır (Ünal, 1996). İktisatçılar bireylerin aldıkları eğitimlerin kazançlara etkisi ve eğitim yatırımlarının bireysel ve toplumsal faydasının anlaşılma durumunu incelemek üzere eğitim yatırımlarıyla ilgilenmişlerdir (Weidman, 1995; Heath, 1998).

Eğitimin Tüketim ve Yatırım Özelliği

Eğitim ekonomisinde eğitimin tüketim veya yatırım özelliğinin olmaduğunu konu edinmektedir (Benson, 1987; Serin, 1979; Ünal, 1994; Karakütük, 2012; Kurul, 2012). Eğitimin tüketim veya yatırım amacıyla yapılmasındaki tespitin güçlüğü eğitim harcamalarının niteliğine dayanmaktadır (Serin, 1979). Bireyin eğitiminin başladığı andan bitene kadar yapılan ve vazgeçilen tüm maliyetleri bireysel ve toplumsal katkıları nedeniyle, eğitim yatırım olarak değerlendirilmektedir (Cohn, 1979; Psacharopoulos and Woodhall, 1985; Psacharopoulos and Papakonstantinou, 2005). Eğitimin yatırım malı olduğunu savunanlar iki kişiden fazla eğitim alan birey karşılaştırıldığında, verimliliği ve geliri daha yüksek olan bireyin iş edinebilme durumunu kanıt olarak sunmaktadırlar (Benson, 1987). Eğitimden bireyin ve ailesinin yaşam seviyesini yükseltme özelliğinden kaynaklı eğitim tüketici malı özelliğini taşımaktadır (Serin, 1979; Âdem, 1997). Eğitim bireylerin gereksinimleri karşıladığı sürece tüketim özelliği taşımaktadır (Âdem, 1997).

Eğitim ele alınan hizmete ve kullanıldığı yere göre tüketim veya yatırım malı olarak değerlendirilebilir. Araştırmacıların bir kısmı eğitim harcamalarını, insan gereksinimlerini karşılama özelliğinden dolayı tüketim harcaması olarak ele alınmaktadır (Serin, 1979). Eğitimi tüketim malı olarak kabul ettiğimizde, eğitimin üç özelliği ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki, eğitim alacak bireyin harcaması gereken zamandır. Eğitim elde edilmesi ve ürünün kullanılması için uzun zaman harcanması gereken bir faaliyettir. Diğer önemli bir özellik ise tüketicinin aldığı veya elde etmek istediği miktarı kontrol edememesidir. Tüketiciler diğer malları ihtiyaçlarına ve satın alma güçlerine göre istedikleri kadar alma imkanına sahip olmalarına rağmen elde etmek istediği eğitimi belirleme güçleri bulunmamaktadır. Eğitimin tüketim malı olma özelliğinden üçüncüsü ise, eğitim hizmetinden yararlanan tüketicinin birbirlerine olan bağılıkları, bir başka deyişle alınan eğitim arttıkça bireyi daha fazla tatmin etmesi durumunda eğitim alan bireyin çevresindeki bireylerin de bundan faydalanmak isteme durumlarıdır (Benson, 1987;

Serin, 1979). Zevk ve haz elde etmek üzere alınan dans eğitimi tüketim olarak ele alınırken aynı eğitimi meslek kazandırmak ve dolayısıyla gelir elde etmek üzere alındığında yatırım malı olarak değerlendirilmektedir (Kurul, 2012).

Eğitimin gelecekte verimlilik, üretim kapasitesinin artırılması, daha fazla kazanç sağlaması eğitimin yatırım özelliğini açıklamaktadır (Cohn, 1979). Woodhall (1987), Benson (1987), Psacharopoulos-Ying (1994) ve Berger-Kotsal (2002) eğitim için harcanan tüm kaynakları, gelecekte potansiyel gelir sağlaması bakımından yatırım olarak kabul etmektedir. Bu nedenle iktisatçılar açısından eğitimin tüketim özelliğinden çok yatırım özelliği ele alınmakta ve söz konusu yatırımın toplumsal katkıları dikkate alınmaktadır (Psacharopoulos, 1987). Eğitimin yatırım olarak değerlendirenler eğitimin getiri oranını ölçülemektedirler. Söz konusu ölçüleme eğitime yapılan toplumsal yatırımların getirileri ile sağlık hizmetleri veya sanayi yatırımlarının getirileri ile karşılaştırılır (Kurul, 2012). Beşerî sermaye kuramı temsilcilerinden Schultz (1961, 1971) ve Becker (1975) eğitimi bir yatırım biçimi olarak ele almış hem birey hem de toplum için eğitilmiş olmanın yüksek gelire işaret ettiğini belirtmişlerdir. Beşerî sermaye kuramı, yatırımları işgücünün niteliğini ve üretkenliğini artırarak ileride bireyin gelir seviyesini olumlu yönde etkileyeceğini savunmaktadır (Woodhall, 1987).

Smith ekonomik büyümede insan becerilerinin yatırıma ilk dikkat çeken düşünür olmakla birlikte 1960'larda Schultz (1961) eğitimin işgücünün beceri ve kapasite geliştirme yoluyla ulusal gelire doğrudan etkisi olduğunu ifade etmiştir. Eğitim yatırımlarının artması sonucunda eğitimin birey ve toplum açısından etkisi, eğitim kademelerine göre farklılık göstermektedir (Woodhall, 1987). Söz konusu farklılıklar ilk ve ortaöğretimde sosyal getiriler, yüksek öğretimde ise özel getirilerin daha fazla olduğu şeklinde görülmektedir (Woodhall, 1987; Hicks, 1994). Eğitimin sonunda elde edilen kazanımların hepsi her zaman parasal kazanç getirmemekte ve eğitim bireyin eğitimi sonucunda bütüncül ve eleştirel bakma gibi kazanımlar toplum için de yarar anlamı içermektedir (Ünal, 1996). Eğitimin edinimi, ekonomistlerin Adam Smith'ten beri iddia ettiği gibi, bireyin kendi gelecekteki öğrenme kapasitesine bir tür yatırım olması durumunda şu soru akla gelmektedir: Alternatif yatırım seçeneklerine kıyasla eğitim kârlı bir yatırım mıdır? (Blaug, 1966). Sağlık ve göç yatırımların da bireylerin kendilerine yaptıkları yatırım olarak değerlendirildiğinde söz konusu soru, bireyin kendisine yapacağı yatırımlardan hangisinin daha kârlı olacağıdır (Woodhall, 1987). Bu tartışmanın cevabını bulabilmek için, eğitim maliyetlerini, eğitilmiş bir bireyin kazanacağı gelecekteki gelir ile karşılaştırmak gerekmektedir (Blaug, 1966). Eğitime yapılan yatırımın getirisinin analizi, kaynakların en verimli veya kârlı

bir şekilde nasıl kullanılacağı, diğer bir deyişle bu kaynaklardan elde edilen getirilerin veya faydaların nasıl en üst düzeye çıkarılacağı sorusuna biraz ışık tutabilir (Psacharopoulos, 1987). Birçok İktisat teorisi açısından kaynakların dağıtımı, iktisatın temelinin kaynakları kıt ve sınırlı dolayısıyla kaynakların bitmesi durumunda alternatif kaynak arasında seçim yapmak olması açısından önemlidir (Psacharopoulos, 1987). Gelişmiş ülkelerde, yükseköğretimin sosyal ve özel talebinin son yıllarda hızlı bir şekilde genişlemesine rağmen, daha düşük eğitim seviyelerine ek kaynak yatırmanın daha karlı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, insan sermayesi kavramı ve özellikle de eğitim getiri oranı kavramı, toplumun kaynaklarının farklı yatırım türleri arasında nasıl dağıtılması gerektiği sorusuyla ilgilidir. Eğitim yatırımdan ziyade yatırım için satın alınmakta ve fazla eğitim alan bireylerin kazanç akışları tamamen eğitimle ilişkilendirilmemektedir; bireysel yetenek, başarı güdüsü, yaş, ırk, cinsiyet, sosyal sınıf kökenleri, bölgesel konum ve iş başında eğitim, bireyin kazanç kapasitesini etkilemektedir (Blaug, 1966). Ayrıca, eğitimin tüm faydaları yalnızca eğitilmiş bireyi etkilememektedir. Bu nedenle, eğitime yapılan yatırımın getirisini hesaplayacaksa, yatırım bileşenini izole etmeli, bireysel gelir dağılımının eğitim dışı tüm belirleyicilerini ortadan kaldırmalı ve özel olanı ek okullaşmanın sosyal faydalarından açıkça ayırt edilmelidir. Fakat bireyin eğitim ve kendini yetiştirmek üzere öğrendiği, bilgi, beceri ve diğer niteliklerin dolaylı veya dolaysız olarak ekonomik katkı şeklinde bireye ve dolayısıyla topluma yarar sağladığı genel bir kabuldür (Ünal, 1996).

Eğitimin Bireysel Faydaları

Eğitimin bireye ve topluma ekonomik ve ekonomik olmayan, dolaylı ve dolaysız yararları bulunmaktadır (Akalin, 1986; Woodhall, 2001). Eğitimin ekonomik faydaları gelir (ücret), getiri ve kazanç kavramları ile ifade edilmektedir (Karakütük, 2012). Bazı iktisatçılar mal ve hizmet üreten bina, fabrika ve makine gibi fiziksel yatırımlar yapmayı değerli bulurken, bazıları ise yeni makinelere yapılan yatırımlar kadar, insan gücünün bilgi ve becerilerini bunun sonucunda fiziksel sermaye stoğunun üretken kapasitesini artırmak gibi katkılarından dolayı eğitim ve öğretime yatırım yapmayı değerli bulmuştur (Woodhall, 1987)

Eğitimin bireye ve topluma faydalarının olumlu yönde olduğuna ilişkin görüşler, bireyin eğitim düzeyi yükseldikçe bireyde oluşan iyileşmeler ve bu iyileştirmelerin de toplumu etkilemesine dayanmaktadır. Eğitime yapılan yatırımların her zaman ekonomik iyileştirmelere sebep olmadığı gibi bazen bireyin kişiliğinin gelişimine de katkı sağlamaktadır. Eğitim bireye genel olarak yaşadıklarına eleştirel yaklaşım bütüncül bakmasını amaçlarken hem kendisine hem de toplumu değişime uğratan birey yetiştirmeyi

hedeflemektedir (Ünal, 1996). Serin (1979)'e göre, eğitim yatırımlarının bireysel ve toplumsal açıdan çok büyük etkileri bulunmaktadır. Bu anlamda, bireysel açıdan eğitim yatırımları şu özellikleri içermektedir:

- Eğitime yapılan yatırımlar süreklilik arz eder.
- Bir kişinin eğitim seviyesi ne kadar yüksekse kazanmış olduğu gelir de o kadar yüksek olmaktadır. Yani eğitim seviyesi ile ekonomik refah düzeyi arasında doğru yönlü bir ilişki vardır.
- Eğitim yatırımlarının belli bir süresi yoktur. Çünkü eğitim, hayatın sonuna kadar varlığını sürdürecektir.

Eğitimin bireysel ve toplumsal yararları herkes tarafından kabul edilmekle birlikte eğitimin kazançlara etkisi tartışmalıdır. Tartışma genel anlamda bireylerin kazançları etkileyen değişkenlerin ne olduğu, kazancın verimliliğe etkisi ve bu belirlemelerin arasında eğitilmiş olmanın ne gibi farklılıklar doğurduğudur (Ünal, 1996). Eğitimin bireye sağladığı parasal olmayan yararlar, eğitimin düzeyi artıkça bireyin zevkleri, tüketeceği malların bileşimi değişir, birey teknolojik gelişmelere daha kolay uyum sağlar. Eğitilmiş bireye lojman, servis, sağlık sigortası, tatil kampı, sosyal tesisler ve işyerindeki koşulların rahatlığı gibi olanakların sunulması eğitimle değişen tüketim yararlarıdır (Karakütük,2012). Eğitim, bireyin daha fazla kazanç sağlaması ve daha fazla mal ve hizmetten yararlanması gibi özel faydalar da sağlamaktadır. Ekonomik olarak ölçülebilen bu faydalar, bireyin harcadığı maliyetler ile karşılaştırılması ve bireyin özel getiri oranı ile ölçülmektedir (Woodhall, 1994). Eğitimin bireye sağladığı doğrudan yarar, bireyin yaşam boyu elde ettiği geliri daha düşük eğitimlilerin gelirleri ile karşılaştırılarak belirlenir. Bireyin yaşam boyu elde ettiği net geliri ile bir alt öğretim düzeyinden mezun olanların yaşam boyu elde ettiği gelir arasındaki farktır (Karakütük, 2012). Bireyin geliri hesaplanırken, net gelir ele alınır.

Eğitimin bireye sağladığı dolaylı parasal yararlar da vardır. Dolaylı parasal getirileri bire bir öğretim düzeyinden mezun olup, bir üst seviyeye geçmesini sağlar (Karakütük, 2012). Eğitilmiş bireye daha az maliyetli bir eğitim verilerek işteki verimliliği artırılabilir. Ayrıca eğitilmiş bir bireyin kendi ailesinin de eğitime devam etmesine ilişkin bilinç düzeyi artmaktadır (Karakütük, 2012; Kurul, 2012). Dolayısıyla eğitim kuşakları etkileyen getirileri bulunmaktadır. Aileleri iyi eğitim almış bireylerin eğitimden faydalanma durumları da daha iyi olacaktır (Kurul, 2012). Bu nedenle, toplam eğitim maliyetini bireye veya topluma karşı, eğitim veya işbaşı eğitime yapılan yatırımdan beklenen getirilerle karşılaştırmak için, maliyet-fayda analizi teknikleri uygulanmıştır (Karakütük, 2012; Kurul, 2012). Bu,

bireye özel getiri oranı durumunda veya bir bütün olarak topluma yönelik eğitimin ve diğer yatırım biçimlerinin görece karlılığını gösteren, eğitime yapılan yatırımın özel veya sosyal getiri oranının bir ölçüsünü sağlar (Kurul, 2012). Bunu, bugünkü maliyetlerin değerini muhtemel kazançların bugünkü değeri ile eşitleyecek olan iç verim oranını hesaplayarak, daha sonra bu geri dönüş oranını işletme sermayesinin getirisi ile karşılaştırılarak yapılabilir. Eğitimin, işsizliğe karşı bireyin güvencesi olarak, toplumsal saygınlığını artırarak düşük işlerde çalışmasını önler. Eğitim bireyin yurttaşlık görevlerini yerine getirmesini yurttaşlık haklarından daha iyi yararlanmasını ve bilinçli tüketici olmasını sağlamaktadır (Karakütük, 2012).

Eğitimin Toplumsal Yararları

Barro (2002), eğitimi toplum içerisinde var olan bireylerin bilgisini artıran ve nitelikli hale getiren vazgeçilmez bir unsur ve iktisadi kalkınmanın bir sonucu olarak mal ve hizmet üretimine olan talebi arttırarak bireylerin yaşam düzeyini yükselten bir etken olduğunu belirtmiştir. Eğitimden doğrudan yararlananlar kuşkusuz eğitimi alan bireylerdir. Bununla birlikte toplumun bir parçası olan bireyler eğitimle edindikleri kazanımlarla toplumu doğrudan veya dolaylı olarak etkileyecektir. Eğitim bireysel yararlarının yanı sıra topluma da yarar sağlamaktadır. Eğitim sonunda eğitim alan bireyler tarafından ödenen vergi gelirlerindeki artış, eğitim almanın kuşaklara ve işgücü piyasasına etkisi genel anlamda eğitimin toplumsal yararları olarak sıralanabilir (Kurul, 2012). John, Morplet ve Alexander (1983) eğitimin toplumsal yararlarından bazılarını çocukların iyi eğitilmeleri sonucunda gelecek kuşakların verimliliklerinin artması sonucu elde edilecek gelir artışı, çalışanların aşamalı verimlilik ve kazançlarından dolayı oluşacak gelir artışı, iyi yetişmiş becerili işgücünün işverenlerce hazır bulunması ve yakın çevrede yaşayanların yaşam koşullarının iyileştirilmesi şeklinde ifade etmişlerdir.

Eğitimin dışsal yararlarını bireyler tarafından edinilen yararlarının topluma dönük olan kısımlarının oluşturduğunu belirtmiştir (Ünal, 1996). Bir başka deyişle, eğitimin ekonomik olarak ölçülmeyen yararına dışsallık denir (Karakütük, 2012). Eğitimin verimliliği arttırdığı için kazançları arttırdığı görüşü, eğitim yatırımlarındaki artışla ekonomik büyümenin ilişkisinin kurulmasını sağlamaktadır. Bu görüşe göre bireylerin dolayısıyla toplumların eğitim düzeyi arttıkça, verimlilik ve ulusal gelir artacaktır (Ünal, 1996). Sosyal getirilerinin (dışsallık) başlıcaları; suç oranlarının düşmesi, kitap okuma ve yazma oranları ile matematik okur-yazar oranlarının yüksek olması, bunların neticesinde ekonomi ve ona dayalı piyasaları harekete geçmesidir (Ünal, 1996). Eğitimin sosyal getirileri arasında teknolojik gelişmeyi hızlandırma, uyum yeteneğini yükseltme ve demokratik katılımı

sağlama da bulunmaktadır (Karakütük, 2012, 181). Ayrıca eğitimden kaynaklanan kazanç artışları kamu refah maliyetlerini düşürür (Ünal, 1996). Okullar eğitim-öğretim hizmeti sunmasının yanı sıra özellikle eğitimin ilk yıllarında anne ve babalara “çocuk bakımı” hizmeti sunmaktadır (Kurul, 2012).

Karakütük (2012) eğitimin dolaylı maddi yararlarını olarak eğitimin sağlık koşulları doğum oranını etkileyerek aile büyüklüğünü belirlemesi, aile bütçesinin bilinçli kullanılmasına yaptığı katkı, bireylerin resmî kurumlara başvurusunda yaşayacakları kolaylıklar şeklinde belirtmiştir. Eğitim bireysel ve toplumsal yarar sağlamakta birlikte aynı zamanda sosyal getiri de sağlamaktadır. Sosyal getiri, bireyin özel olarak faydalanmadığı, toplumun diğer üyelerine katkı sağlayan faydaları şeklinde tanımlanmaktadır. Eğitimin sosyal getirileri; vergi gelirlerinin artması, topluma eğitilmiş bireylerin katılması ile verimliliğin artarak milli gelire yapılan katkıları kapsamaktadır. Sosyal getiriler, ülkedeki kaynak dağılımını göstergesi olarak kabul edilen sosyal getiri oranı ile ölçümlenmektedir. Eğitimde toplumsal yarar hesaplamaları için düşük eğitim alanların brüt gelir farkı ele alınır. Bir üst kademedan mezun olan bireyler ile bir alt kademedan mezun olan bireylerin brüt gelir farkı hesaplanır. Her iki durumda da yaptığımız şey basitçe maliyet-fayda analizidir ve eğitim alımını herhangi bir sermaye varlığının alımına mükemmel bir şekilde benzetmektedir (Karakütük, 2012). Söz konusu ölçümlemeyle eğitimin sosyal maliyetlerinin, topluma sağlayacağı faydalar arasındaki ilişkiyi ölçümlenmektedir. Sosyal getirilerinin hesaplanmasına yönelik çalışmalar 2000’li yılların başlarında yoğunluk kazanmıştır. Sosyal getirileri ölçen araştırmalarda, eğitimin dışsal (sosyal) faydaları bazı değişkenlerin; doğum yılları, coğrafi bölgeler, sağlık durumu, bölgelerin ortalama eğitim düzeyi, ebeveynlerin eğitim düzeyi ya da yükseköğretim mezunlarının oranı gibi değişkenlerle analiz edilebilmektedir (Acemoğlu ve Angrist, 2000; Moretti, 2004; Dalmazzo ve Blasio, 2007).

Eğitim toplumsal maliyetleri, doğrudan, dolaylı ve yatırım maliyetleri içerir. Kamusal doğrudan maliyetler, eğitim iş görenlerine yapılan ödemeler, kırtasiye, iletişim, yakıt, enerji, donatım, araç-gereç, temizlik ve bakım giderlerini içeren maliyetlerdir (Karakütük, 2012). Eğitimin toplumsal dolaylı maliyeti ise, kıt kaynakların farklı şekillerde kullanımı için seçim yapma, seçilmeyen seçeneklerden vazgeçmek ve bazı gereksinimlerin karşılamayı kaçırmak anlamına gelmektedir (Kurul, 2012). Bu bağlamda devletin okul yapması, yol yapmasından vazgeçmesi anlamına gelmektedir. Eğitim yatırım maliyeti ise, binaların yapılacağı arsaların kamulaştırılması, eğitim binalarının yapımı, büyük onarım ve bakım giderleri, bilgisayar,

laboratuvar donatımı, taşıt gibi yatırım mallarına yaptırımlarından oluşur (Karakütük, 2012).

Eğitimin yatırım olarak ele alan yaklaşımlar eğitim yatırımlarını eğitim maliyetleriyle karşılaştırmakta ve eğitimde verimlilik oranlarını belirlemektedirler. Söz konusu verimlilik analizinin yapılmasının sebebi, diğer ekonomik etkinlikleri ile eğitim alanını karşılaştırmak ve dolayısıyla eğitim alanında kaynak dağılımını yapılmasını sağlamaktır (Serin, 1979; Hesapçioğlu, 1994). Eğitimin yararını hesaplamak için öncelikle, öğretim düzeyi, yaş ve kazancı içeren grafikler oluşturulur (Hesapçioğlu, 1994). Maliyet hesabında ise, eğitim düzeylerine göre ayrılan kaynakların hepsi ve öğrencilerin vazgeçme maliyeti eklenir. Eğitim maliyetleri, hükümet veya bireyler tarafından eğitime harcanan paradan ziyade öğrenim maliyeti, yaşam maliyeti, fırsat maliyeti ve eğitime ayrılan toplam kaynaklardan oluşmaktadır (Serin, 1979; Karakütük, 2012; Kurul, 2012; Ünal, 1996; Hesapçioğlu, 1994).

İşgücü piyasasında ücret veya maaş kazanma fırsatının kaybedilmesi, bir öğrencinin tam zamanlı veya yarı zamanlı bir eğitim kursuna kaydolma kararının gerçek maliyetidir (Karakütük, 2012). Bir bütün olarak ekonomi için, öğrencinin istihdam halinde üretmiş olabileceği çıktı kaybı, bir başka deyişle gelir getirici bir işten kalmalarından dolayısıyla fırsat(vazgeçme) maliyeti eğitimin kaynak maliyetlerinin bir parçasıdır (Kurul, 2012). Öğrenci veya öğrenci zamanının ekonomik değerini ölçmenin olağan yolu, eğitimin para maliyetlerinin bir parçasını oluşturmayan zamanlarının fırsat maliyetini temsil eden, geçmişte elde edilen kazançlardır (Psacharopoulos, 1973). Eğitimin; öğrenci ve velilere, kitap, yardımcı kitap, defter, kırtasiye, forma gibi maliyetler ve kamudan alınan eğitim için öğretmenlerin ve diğer personelin zamanı kitap, ekipman, mobilya, ısı, ışık, malzeme ve okul veya kolej binalarının kullanımı öğrenim maliyeti olarak değerlendirilir. Ulaşım, öğlen yemeği gibi maliyetler ise yaşam maliyeti olarak değerlendirilir (Kurul, 2012).

Rekabetin hâkim olduğu piyasa koşullarında girişimcilerin yatırmış oldukları sermayeden asgari maliyetle azami verim elde etmek üzere; mal ve hizmetlerin vazgeçme maliyetleri ve söz konusu mal ve hizmetlerin tüketicilerin yapmaya hazırladıkları fedakarlıkları fiyat sistemine yansıttığı ölçümleme maliyet fayda analizi olarak tanımlanmaktadır (Serin, 1979). Bir faaliyetin fayda ve masraflarının değerlerinin toplamı arasındaki farka göre, faydanın maliyeti aşması durumunda faaliyet verimli olarak değerlendirilir (Hesapçioğlu, 1994). Fiyatlar da piyasa mekanizması içinde yer alan tüm maliyetlerin sebep olduğu maliyet ve faydanın ölçümü sonucunda elde edilir

(Blaug, 1968). Eğitimin maliyet ve faydalarının analizi, eğitimli çalışanların az eğitimli çalışanların kazançlarının aldıkları eğitimin doğrudan ve dolaylı maliyetleriyle karşılaştırıldığında belirlenir. Böylelikle, eğitimin fiziksel sermayeye göre ortalama getiri oranından daha yüksek getiri sağlayarak daha kârlı yatırım olduğu 32 ülkede eğitimin fayda-maliyet analizinin gözden geçirilmesi ile elde edilmiştir (Psacharopoulos, 1973). Söz konusu Psacharopoulos'un (1973) çalışması öncü kabul edilip; gelişmekte olan ülkelerde özel getiri oranının sosyal getiri oranından daha yüksek olduğu, eğitim getiri oranının fiziksel sermayeye getiri oranını aştığı ve ilköğretime getiri oranı genellikle orta veya yükseköğretime getiri oranından daha yüksek olduğu sonucuna erişilmiştir.

Eğitimin Özel ve Sosyal Getirileri

İkinci Dünya Savaşı'ndan önce iktisatçılar eğitim ile ilgilenmemiş fakat fiziki sermaye yatırımlarının nitelikli insangücü tarafından kullanan ülkelerin başarılı olmaları savaştan sonra iktisatçıların eğitim ile sistematik bağları kurmasına sebep olmuştur (Serin, 1979,15). 1960 döneminden önce fiziki sermaye, beşerî sermayeye göre daha üstün tutulurken beşerî sermaye hak ettiği ölçüde kendine yer bulamamıştır. Ekonomik büyüme iktisatçılar açısından sadece toprak, işgücü ve sermaye üçgeninde değerlendirilmektedir (Hicks, 1980). Klasik iktisada göre, bireyler eğitim alırken harcamada bulunacak ve bu harcamalar sayesinde elde edilen kazanç ise sermaye birikimini oluşturacaktır.

Eğitim ekonomi kuramlarından beşerî sermaye teorisi eğitimin bireysel yararları konusunda öne sürdüğü görüşler açısından iddialı bir yere sahiptir. Beşerî sermaye kuramı bireyi ve toplumu ayrı ayrı ele alarak, bireysel ve toplumsal getirileri ayrı ayrı değerlendirmiştir (Serin, 1979; Ünal, 1996). Beşerî sermaye kuramı eğitimi bir harcama olarak değil yatırım olarak ele alır. Eğitim bireysel bir yatırımdır ve bu yatırım gelecekte yüksek bir maaş (ücret) ile bireye fayda sağlayacaktır. Mesleki eğitime sahip kişiler daha yüksek ücretli iş beklentilerine sahiptir. Beşerî sermaye kuramına göre eğitimin faydası eğitim seviyelerinde kişi başına düşen gelir farklılıklarına göre ölçülür. Beşerî sermaye birikimi hem o bireye hem de topluma fayda sağlamaktadır. Smith (2005) aynı zamanda bir ülkenin yurttaşlarının kullanılabilir ve kazanılmış becerilerini o ülkenin sabit sermayesini oluşturduğunu belirtmiştir. Nitelikli ve yeteneği olan emeği, maliyeti olan ve kâr getiren değerli bir araç olduğunu kabul etmektedir. Klasik iktisatçılar arasında büyüme kuramına önemli katkı yapan iktisatçılardan bir diğeri de David Ricardo'dur. Ricardo, milli gelirin üretim faktörleri arasında nasıl paylaştırıldığını incelemiştir. Ricardo'ya (2008) göre bir malın değerini ve

mal karşılığında değişilecek malların miktarını, onu üretmek için gereken görelî emek miktarı belirlemektedir. Marshall ise, insanların diğêr üretim faktörlerinden farklı görölmeleri gerektiğini ifade ederek, beşerî sermayenin ölçülmesinin mümkün olmadığını belirtmiştir (Schultz,1961, 27).

Schultz (1961), “Beşerî Sermayeye Yapılan Yatırım” adlı makalesinde, insanların kendilerine yatırım yaparak, kendi yararlarını genişleterek servetlerini artıracabileceklerini savunmuştur. Bu savunuya göre, çalışanların uzmanlıklarını artırmak için harcanan giderlerin beşerî çabanın verimliliği artırmakta ve daima gelir artışına sebep olmaktadır (Schultz, 1966, 413). Beşerî sermaye yatırımlarına fiziki sermaye yatırımlarından daha fazla önem veren Denison’a (1962, 124-128) göre, beşerî sermayenin getirisi, fiziki sermayenin getirisine göre çok daha büyüktür. Denison’un aynı araştırmasında eğitimin işgücünün beceri ve üretkenlik kapasitesini geliştirdiğini ve bu yolla da milli gelirin artmasına katkıda bulunduğunu savunmuştur (Denison, 1962, 124-128). Schultz ve Denison’un yaptığı araştırmaların sonucuna göre, ABD’deki büyüme oranında eğitim için yapılan yatırımların katkısı büyüktür. Schultz ekonomik beşerî sermaye stoğundan yararlanarak, eğitimin ekonomik büyümeye katkısını ölçmüştür (Schultz, 1967, 282). Teorisinin temelinde bireyin bitirdiği okul yılı ölçüsü yer almakta ve iş başında alınan eğitimi bu hesaplama katmamıştır (Hesapçioğlu, 1978, 401).

Schultz (1987, 396) “insanların kendine yatırım yaparak, fırsatlarını attırıyor, eğitim yatırımı insanların refahlarını arttıracabilecekleri bir yoldur” cümlesiyle beşerî sermaye teorisinin temelini oluşturmuştur. Ayrıca, Schultz (1987, 396) bireyin işgücü piyasasına girdiğinde, üretkenliğine fiziksel güçleri ve doğal yeteneklerin yanında eğitim yoluyla edindiği bilgilerin de katkı sağlayacağını düşünmektedir. Daha yüksek eğitim seviyesine sahip olan bireylerin daha disiplinli ve üretken olduklarını dolayısıyla daha yüksek ücretle kazanacağını savunarak, söz konusu yüksek ücretin eğitim ve sağlık yatırımlarının yanı sıra bireyin sosyal sermayesini göç harcamalarını etkileyeceklerini savunmaktadır. Eğitimin ekonomik büyümeye katkısını ölçmeye ilk başlayan Denison büyümeyi hesaplama yaklaşımı, Schultz ise insan sermayesine yatırımın getiri oranlarına dayanmaktadır. Gelir artıka insanların eğitim talepleri de artmakta ve eğitime daha fazla kaynak ayırmaktadırlar (Serin, 1979,104; Hicks, 1980, 36).

Kişisel gelir dağılımı kuramına göre kazanç eşitsizliklerinin insan sermayesindeki oluşturduğu farklılıkları inceleyen Mincer (1958), yaşam boyu kazançların bugünkü değerinin yani gelir dağılımının belirlenmesinde öğrenimini ve iş deneyiminin katkılarını analiz etmiştir. Mincer modelinin varsayımı bireylerin herhangi bir mesleğe girerken aynı yetenek ve olanaklara

sahip olmasıdır (Mincer, 1973, 163). Söz konusu durum eğitim düzeyine göre farklılık göstermekte ve eğitim kazanım elde etme süresini kısaltmaktadır. Eğitim düzeyi farklı olan bireyler eğitim maliyetlerini yaşamları boyunca elde edecekleri kazançlarının bugünkü değerine eşitlemektedir. Eğitim maliyetleri eğitim süresinin uzunluğuna göre belirlenmekle birlikte, eğitim süresinde elde edilmesi olası kazançların ertelenerek vazgeçilen kazançların ve alternatif maliyeti olan eğitimsel hizmetler ve araçlar maliyetleri oluşmaktadır.

Mincer modelinde eğitimin bireysel getirisi tahmin edilmektedir. Söz konusu hesaplamada eğitim maliyetleri içerisinde okulların kamu harcamaları da yer almaktadır. Öğrencinin kendisi ve ailesi tarafından harcanan masraflar sadece dikkate alınarak, harçlar, kitap ve seyahat gibi dolaysız maliyetler ve vazgeçilen dolaylı maliyetler dikkate alınmamaktadır (Mincer, 1973, 105). Öğrenci masrafları karşılamak için burs aldığı bu tutarın ortalama değerden ve özel maliyet tahmininden düşülmesi gerekmektedir. Sosyal maliyetler, okul maliyetleri öğrenci başına finansman kaynağı önemsemeksizin okul sisteminin toplam maliyetlerinden, öğretmenlerin zamanından, kitaplar, malzemeler, bina ve sermaye donatımının kullanım değerinden ve alternatif kullanma alanları açısından öğrencilerin zamanlarından oluşmaktadır. Sosyal getiri oranlarının hesaplanmasındaki zorluk, dışsallığın ölçülmesi sorunudur. Öğrencilerin kazançları topluma olan kazançları aştığında sosyal getiriler hesaplamada dikkate alınmamaktadır (Mincer, 1973,106; Woodhall, 1974,57).

Sosyal getiri oranları Mincer gibi Becker modelinde de yer almaktadır. Toplum açısından yapılan eğitim yatırımlarının milli gelir üzerindeki etkisini ele alan Becker (1974, 209) sosyal getiri oranlarının dışsal ekonomiler nedeniyle daha az güvenilir olarak kabul edilmektedir. Sosyal getiriler vergi öncesi kazanç farklılıkları ile karşılaştırılarak hesaplanmıştır. Mincer (1974) de benzer bir şekilde sadece eğitim ve ücret ilişkisini ve kazancına etki eden unsurları analiz etmiştir. Bu araştırmayla kendi adıyla da anılacak olan ücret denklemi ile eğitimin getirilerini Becker'ın kullandığı modelden farklı olarak hesaplamıştır. Çalışmasında Mincer de genişletilmiş ücret fonksiyonu ile eğitimin getirilerini analiz etmiştir. İki çalışmada da kullanılan veriler birbirine yakın yıllara ait olmakla birlikte farklı yöntemler kullanılmasına rağmen birbirini destekleyen sonuçlar elde edilmiş, aynı zamanda yine iki çalışmada yer alan eğitim-yaş-kazanç profilleri de yakın bir eğilim göstermiştir. Bu sonuçlara göre analiz edilen yıllarda bireylerin lise eğitimine olan talebinin arttığı ve aynı zamanda en yüksek getiriye sahip olanların da lise mezunu olduğu görülmüştür. Fakat iki yazar da bu talep artışı durumunu, ileride eğitime gerçekleşecek talebe bağlı olarak yükseköğretime yönelik artış şeklinde geliştireceğini belirtmiştir (Becker, 1993; Mincer, 1974).

Mincer (1958) bir sektöre özgü süreçler hakkında daha fazla bilgi gerektiğinde bireylerin maaşların ve statülerinin bu alandaki uzmanlaşmalarına bağlı olarak artma eğilimi göstermekte olduğunu savunmaktadır. Mincer (1974), bireyin ekonomik rasyonelliğine dayanan emek-ücret modelini belirlemiştir. Ücret, eğitim ve iş deneyiminin bir araya gelmesiyle meydana gelir. Bireyin ücretlerinin sahip olduğu eğitim yıllarına göre artacağını düşünmektedir. Bireyin deneyimlerinin ise, yaşamı boyunca bir aşamaya kadar artacağını fakat bir noktadan sonra azalacağını savunmaktadır. Mincer (1974, 107), aynı eğitimi almış insanların kazanç farklılıklarının önemli bir kaynağı, yaş ve çalışma yaşamında harcanan zaman olduğunu düşünmektedir ve kazanç farklılıkları hesaplamasında beşerî sermaye yatırımlarının okulu bitirme ile durduğunu dikkate almaktadır. Aynı eğitim düzeyinde kazanç farklılığı, bireylerin okulu tamamladıktan sonra işgücü piyasasında bireysel yatırımları ile açıklanmaktadır. Beşerî sermaye yaşam boyu yapılan yatırımlarla artmakta aşınma payı ile azalarak bu durum bireyin kazancı ile paralellik göstermektedir. Genç yaşta bireylerin kendilerine yatırım yapmaları gerekmekte ve yatırımlar başta artmakta fakat çalışma hayatının geri kalan kısmında azalmaktadır (Mincer, 1974, 107).

Becker (1965) ve Mincer (1962 ve 1974) teorilerine göre, bir çalışanın kariyeri ve kazançlarının dağılımını kendi davranışı belirlemektedir. İş, mevcut kazançlara katkıda bulunmak ve gelecekteki verimliliği etkilemek gibi işlemlere sahiptir. Çalışanlar, gelecekteki beklentileri ışığında mevcut kazançlarından vazgeçerek maliyet oranını belirleyen olarak görülüyor. Yaş arttıkça kazançların telafi edilebileceği dönem azaldığından, önceden kazanılan kazançların değeri artan yaşla birlikte azalmaktadır. Artan yaşla birlikte azalan yatırımların tahmini, standart teorilerin en tutarlı özelliğidir, ancak gelecekteki üretkenliğe yatırım oranının, önceden edinilmiş becerilerin beceri edinme sürecini devam ettirme yeteneğini geliştirdiği veya azalttığı içeriğe bağlı olmasına da izin vermektedir. Yatırımlar yaşla birlikte azaldığı için, bu teoriler her zaman çalışanın yaşamının büyük bir kısmında negatif ikinci türevi olan gözlenen kazanç profillerini tahmin eder. Gelecekteki üretkenliğe yatırım oranının, daha önce edinilen becerilerin, beceri edinme sürecine devam etme yeteneğini geliştirdiği veya azalttığı dereceye bağlı olmasına izin vermesine rağmen, artan yaşla birlikte azalan yatırımların tahmini, standart teorilerin en tutarlı özelliğidir (Welch, 1975).

Eğitimin bireysel ve sosyal getirilerine yönelik kapsamlı çalışmalarından biri eğitimin getirilerini cinsiyete, mezun olunan bölüm, okul türü ve sektörler göre ayrı ayrı hesaplayan ve karşılaştırmalı bir sıralama şeklinde düzenleyen Psacharopoulos'a aittir. Psarachopoulos, 1994'teki çalışmasında

Psacharopoulos, Klasik Mincer Kazanç denkleminden yararlanarak, eğitimin farklı düzeylerine ait getirilerini tahmin etmiştir. Elde edilen bulgulara göre eğitimin bireysel getirilerin sosyal getirilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca eğitimin kadınlar için getirisinin erkeklere göre, kamu kesimi getirilerinin özel sektör getirilerine göre daha fazla olduğu bulgularına da ulaşmıştır. Çalışmada ulaşılan bir diğer bulgu ise yükseköğretimin bireysel getirilerinin çalışmanın yılı itibari ile Latin Amerika'da, diğer tüm ülkelere göre daha yüksek olduğudur. 1980 ve 1992 yılları verilerinin kullanıldığı çalışmada eğitimin bireysel ortalama getirisi dünya genelinde %20,3 olarak hesaplanmıştır. Psacharopoulos(1994) ayrıca yükseköğretimin mezun olunan fakülterele göre bireysel ve sosyal getirisini analiz etmiş, elde ettiği sonuçlar doğrultusunda en yüksek bireysel getirinin mühendislik mezunlarına, en yüksek sosyal getirinin ise ekonomi mezunlarına ait olduğunu ileri sürmüştür. Türkiye'de yükseköğretimin sosyal getirisini 1968 yılı verileri için %8,5 hesaplayan Psacharopoulos, eğitimin bireysel getirisini ortaöğretim mezunları için %24, yükseköğretim mezunları için %26 olarak hesaplamıştır. Bahsedilen çalışmaların tümünde Psacharopoulos, Dünya Bankası verilerini kullanmış, yöntem olarak ise bireysel getirilerin yanı sıra sosyal getirilerin hesaplanmasını da mümkün kılan fayda-maliyet analizi yöntemini tercih etmiştir.

Eğitimin getirilerinin hesaplanmasına yönelik çalışmalarda genellikle üç yöntem kullanılmaktadır. Bu yöntemlerden ilki, fayda-maliyet analizi yöntemi ile bireysel ve sosyal getiriler birlikte hesaplanabilmektedir. Mincer tarafından ifade edilen ücret denklemi Modeli ile gerçekleştirilen bir diğer analiz yöntemi olup, sonucusu ise hem Mincer Denklemine, fayda-maliyet analizi yöntemi içerisinde kullanılarak yapılan analizi içeren karma yöntemdir. Türkiye'de Mincer ücret denklemi ile yapılan çalışmalarda genellikle eğitim düzeyinin artmasına bağlı olarak bireysel getirilerin de yükseldiği görülmektedir (Tansel, 1994; Tansel ve Bircan, 2011; Filiztekin, 2015; Tuaner ve Gülcan, 2006; Bakış, 2008). Tansel'in (1994) erkek ve kadınlar olarak iki grupta incelediği, eğitimin çeşitli kademelerine bağlı olarak değişen getiriler ve kazançları ele aldığı çalışmasında 1994 yılı Türkiye verilerini ele almıştır. Tansel'in(1987) yapılan çalışmasında eğitimin özel getirilerinin erkek ve kadın için de yüksek olduğu fakat bu getiri oranının kadınların erkeklere göre daha fazla olduğu bulgusuna varmıştır. Tansel'in 1999 yılındaki çalışmasında bazı seçilmiş ülkeler ile Türkiye'deki eğitimin getiri oranlarını karşılaştırmıştır. Türkiye'de eğitim düzeyi arttıkça getiri oranının da arttığı görülmektedir (Tansel, 1999).

SONUÇ

İnsan, emeğin doğası gereği makinelerden daha esnek bir üretim aracı olarak ele alınması gereken bir varlıktır. Sanayinin gelişmesinden şimdiye kadar olan zaman diliminde makinenin güç sağlanması ve temel karar alma mekanizmaları açısından giderek daha fazla önem kazanması, çalışanın makinelerin etkin bir şekilde kullanmak için gereken bilgi ve beceriye sahip olması bireylerin ve toplumun eğitimden beklentileri değiştirmiştir. Ekonominin eğitime etkisinden kaynaklanan beklenti değişiklikleri, eğitimin içinde olan bireyler eğitimden etkilenen toplumların faydaları da etkilemektedir. Eğitimin bireysel ve toplumsal faydalar; özel ve sosyal getirileri, ele alınan kuramsal farklılıklara rağmen ülkelerin gelişmesi yönünde olumlu katkı sağlaması noktasında fikir birliğine varılmış bir konudur.

Eğitimin başlıca amacı insan varlığının bilgi ve becerilerini geliştirerek, insanı verimi artan bir unsur haline getirmektedir. Eğitimin ekonomik işlevlerinde yatırım ve tüketim özelliğinin, bireylerin ve toplumların yaptığı eğitim harcamalarının yüksek olması eğitimin yatırım niteliğini taşıdığını göstermektedir. Eğitim maliyetlerinin getirilerinin artması ve dolayısıyla faydasının artmasının beklenmesi eğitimin yatırım özelliğinden gelmektedir. Eğitimin işgücü piyasası anlamından nitelikli işgücü sağlaması, kazançların işgücünün niteliği üzerinden şekillenmesi, bireyin kendini gerçekleştirme ve insanlaşma sürecine katkısı öncelikle bireyin ve bireyin gelişmesiyle toplum değişime uğramaktadır. Eğitimin faydalarının ölçülmesi OECD tarafından genelde yükseköğretim seviyesinden sonra yapılmaktadır. Yükseköğretime katılan özel erkeklerin ve kadınların doğrudan maliyet, vazgeçme maliyetlerinden oluşan toplam maliyetler artıkça maliyet fayda oranı azalmaktadır. Türkiye, OECD'in (2019) verilerine göre yükseköğretime katılan erkeklerin ve erkeklerin özel maliyet fayda oranında en yüksek ülkeler arasındadır. Yükseköğretime katılan erkeklerin ve kadınların özel yatırımlar gibi kamu maliyet ve faydaları, kamunun doğrudan maliyet, vazgeçme maliyetlerinden oluşan toplam maliyetler artıkça maliyet fayda oranı azalmaktadır. Yükseköğretime katılan kadınların özel ve kamu toplam maliyetleri azaldıkça, toplam fayda ve net finansal getiriler artmaktadır. Türkiye yükseköğretime katılan kadınların özel net finansal getirilerinde OECD (2019) verilerine göre en yüksek ülkeler arasındadır. Türkiye yükseköğretime katılan erkeklerin özel ve kamu toplam maliyet açısından en düşük ülkeler arasında olup, Amerika Birleşik Devletleri ise en yüksek toplam fayda ve net finansal getiriye sahiptir. Eğitimin bireysel ve toplumsal maliyetleri ülkelerin gelişmişlik düzeylerine ve yönetim şekillerine göre değişiklik göstermektedir.

Ekonomik etkilerin ve bilimsel-teknolojik gelişmelerin eğitimin anlamını zaman içinde değiştirdiği kabul edilmektedir. Bununla birlikte, eğitimin bireysel ve toplumsal faydalarının sürekli olduğu görüşü ise sabit kalmıştır. Eğitim hem bir tüketim malı olarak hem de bir yatırım malı olarak görülebilir; bu çerçevede eğitimin ekonomik işlevi tartışmalara konu olmaktadır. Eğitimin temel amacı insan yetiştirmek olduğundan, ekonominin etkisiyle yetiştirilen bireyin üretici ve tüketici olabileceği sonucuna varılmıştır. Eğitimin bireysel ve toplumsal faydalarını daha iyi belirlemek ve kapsamlı bir değerlendirme yapabilmek için, eğitimin özel ve sosyal getirilerinin hesaplanması gerektiği vurgulanmıştır. Bu bağlamda, Türkiye ve OECD ülkelerindeki kamu ve özel eğitim maliyetleri, faydaları, getirileri ve maliyet-fayda oranları üzerine yapılan değerlendirmeler, bu alanda atılacak adımların belirlenmesinde kritik öneme sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Eğitim, bireylerin üretici ve tüketici olarak toplumda yer almalarını sağlamakla kalmaz, aynı zamanda sosyal ve özel getirileri de artırır. Söz konusu durum eğitimin toplumun geneli için sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyal ve bireysel anlamda da büyük faydalar sağladığını göstermektedir. Sonuç olarak, eğitime yapılan yatırımlar, toplumun ekonomik ve sosyal gelişimine önemli ölçüde katkı sağlar. Bu sebeple, eğitim politikalarının tasarlanmasında ve uygulanmasında, eğitimin ekonomik işlevleri ve yatırım değeri dikkate alınmalıdır.

Kaynakça

- Acemoğlu, D. & Angrist, J. (2000). How large are human-capital externalities? Evidence from compulsory schooling laws. *NBER Macroeconomics Annual*, 15, 9-59.
- Âdem, M. (1977). *Türk Eğitiminin Ekonomi Politikası*. Ankara: Bilim Matbaası
- Âdem, M. (1993). *Ulusal Politikamız ve Finansmanı*. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara
- Akalın, G. (1986). KİT'ler ve özelleştirilmeleri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 41(1), 439-466.
- Barro, R., J. (2002). *Education as a Determinant of Economic Growth*. In: *Lazear EP Education in the Twenty-First Century*. Hoover Institution Press
- Başaran, İ. E (1996). *Eğitime Giriş* (Dördüncü Baskı). Ankara: Yargıcı Matbaası
- Becker, G. S. (1975). *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education* (2nd ed.). New York: National Bureau of Economic Research.
- Benson, C. (1987). *Educational Financing*. (Edt George Psacharopoulos). *Economic of Education Resaarch and Studies*. Oxford: Pergamon Press.
- Blaug, M. (1966). *Economic and Theory in Retrospect*. London: Cambridge University Press.
- Card, D. & Krueger, A. B. (1996). School resources and student outcomes: An Overview of the literature and new evidence from north and south carolina, *The Journal of Economic Perspectives* 10(4), Fall, (1996), 31-50.
- Cohn, E. (1979). *The Economics Of Education*. Ballinger Publishing, Cambridge.
- Dalmazzo, A. & Blasio, G. (2007), Social returns to education in Italian local labor markets, *The Annals of Regional Science*, 41(1), 51-69
- Denison, E. F. (1962). *The Sources of Economic Growth in the United States and the Alternatives Before Us*. New York: Committee for Economic Development.
- Hesapçıoğlu, M. (1994). *İnsan Kaynakları Yönetimi ve Ekonomisi*. İstanbul: Beta Yayın Dağıtım A.Ş.
- Hicks, N. L., (1994). *Eğitim ve Ekonomik Büyüme*. (Çev:Yüksel Kavak ve Berrin Burgaz), Ankara: Pegem Yayınları.
- Hicks, N. L. (1980). *Economic Growth and Human Resources*. Washington DC: World Bank Staff Working Paper.
- Johns, R., Edgar, L, Morphet, K, & Alexhander, K.(1983). *The Economics and Financing of Education*. (Fourt Education). New Jercey: Prentice Hall Inc.
- Karakütük, K. (2012). *Eğitim Planlaması*. Ankara: Elhan Kitap.

- Kibritçiöglu, A. (1998). İktisadi Büyümenin belirleyicileri ve yeni büyüme modellerinde beşeri sermayenin yeri. *AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 53, 207-230.
- Kumbaraçbaşı, O. ve Soral, E. (1981). *Ekonomiye Giriş*. Ankara: Baskı Daily News Web Ofset Tesisleri
- Kurul, N. (2012). *Eğitim Finansmanı* (2. Baskı). Ankara: Siyasal Kitapevi
- Mincer, J. A. (1970). The Distribution of labor incomes: A Survey with special reference to the human capital. *Journal of Economic Literature*, 8(1), 1-26.
- Mincer, J. A. (1974). The Human Capital Earnings Function. *Schooling, Experience, and Earnings* içinde (ss. 83-96). NBER
- Moretti, E. (2004). Workers' education, spillovers, and productivity: evidence from plant-level production functions. *American Economic Review*, 94, 656-690. <https://doi.org/10.1257/0002828041464623>
- OECD (2019). *Education at a Glance 2019: OECD Indicators*. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/f8d7880d-en>
- Psacharopoulos, G. (1980). Returns to Education: An Updated International Comparison, In King, T. (Ed.) *Education and Income, World Bank Staff Working Paper No.402*, World Bank: Washington.
- Psacharopoulos, G. (1973). *Returns to Education: An International Comparison*. Amsterdam: Elsevier.
- Psacharopoulos, G. & Woodhall, M. (1985). *Education for Development*. Oxford University Press, USA
- Psacharopoulos, G. (1985). Returns to education: A Further international update and implications, *Journal of Human Resources*, 20(4), 583-604.
- Psacharopoulos, G. (1994). Returns to Investment in Education: A Global Update. *World Development*, 22(9), 1325-1343.
- Ricardo, D. (2008). *Siyasal İktisadın ve Vergilendirmenin İlkeleri*, Çev.: B. Zeren, T.İş Bankası Kültür Yayınları, Birinci Basım, İstanbul.
- Schultz, T. W. (1961). Investment in human capital. *The American Economic Review*, 50(1), 1-17.
- Serin, N. (1979). *Eğitim Ekonomisi* (2. Baskı). Ankara:Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Tansel, A. (1994). Wage employment, earnings and returns to schooling for men and women in Turkey, *Economics of Education Review, Elsevier*, 13(4), 305-320.
- Tansel, A., (1999). Türkiye ve seçilmiş ülkelerde eğitimin getirisi, *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 26(3-4), 453-472.
- Tansel, A. ve Bircan, F. (2010). Wage Inequality and Returns to Education in Turkey: A Quantile Regression Analysis, Discussion paper series // Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit, No. 5417.

- Tansel, A. & Daoud, Y., (2011). *Comparative Essays on Returns to Education in Palestine and Turkey*. ERC Working Papers in Economics
- Tansel, A., (2016). *Returns to Education in Turkey: IV Estimates From A Developing Country*. Institute for the Study of Labor (IZA), Bonn, Germany.
- Törüner, M. ve Lordoğlu, K. (1991). *Çalışma Ekonomisi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Ünal, L. I. (1996). *Eğitim ve Yetiştirme Ekonomisi*. Ankara: Torun Matbaası.
- Üstünel, B. (1988). *Ekonominin Temelleri* (Beşinci Baskı). Ankara: Ofset.
- TEDMEM (2019). *Bir Bakışta Eğitim 2019*. Ankara: Türk Eğitim Derneđi.
- Welch, F. (1975) Education in production. *Journal of Political Economy*, 78, 35-59.
- Woodhall, M. (1987). *Economics of Education: A Review, Economics of Education Research and Studies*, Oxford: Pergamon Press,
- Woodhall, M. (1994). *Eğitim Ekonomisi: Toplu Bir Bakış*, (Çev: Yüksel Kavak ve Berrin Burgaz). Ankara: Pegem Yayınları.

